नर्तकी

गोपाळ टाकळकर

नर्तकी

नृत्य संगीतप्रधान
हृदयस्पर्शी नाटक

गोपाळ टाकळकर

FUNDAMENTAL RESEARCH IN INDIAN THEATRE

शेठ्ये प्रकाशन मंदि

कदरदार
महाराष्ट्र-रसिकांची
कृपा

' नर्तकी ' या नृत्य-संगीतप्रधान नाटकानं महाराष्ट्रासमोर ठळकपणे साकारलं आहे ते नांव म्हणजे कवि-लेखक गोपाळ टाकळकर. बहुत दिसांचं कोमल स्वप्न उराशी बाळगून येणाऱ्या प्रतिकूल परिस्थितीला टक्कर देत देत 'सात नाटकं' पार करून टाकळकरांची 'नाट्य-नौका' नर्तकीचं धवल यश घेऊन एकदाची पैलतीरावर पोचली आहे.

श्री. टाकळकर प्रयत्नवादी आहेत. 'एका कोळियाने' सारखे परिश्रमी आहेत. बालवयात एकदा ते पूज्य ग. दि. माडगूळकर यांच्याकडे आपल्या कविता घेऊन गेले होते, तेव्हा अण्णांनी केलेले मौलिक मार्गदर्शन त्यांना होकायंत्रा-सारखे दिशादायी ठरले आहे. नाट्यक्षेत्रात त्यांना वरदहस्त लाभला तो नाट्य-तपस्वी दिग्दर्शक टीकाकार प्रभाकर गुप्ते यांचा.

पराजित, नकटीच्या लग्नाला, जगावेगळं घर, एक दिवटी पाच बुधले, देवाचिये द्वारी, शिक्षा तुझ्या कपाळी, मी निरांजनातील वात ही नाटकं, फूल की निर्माल्य ही एकांकिका व तीनशे ते चारशे कविता ही टाकळकरांच्या साहित्य-प्रपंचातील जमेची बाजू. आकाशवाणीवरहि त्यांच्या मराठी व हिंदी श्रुतिका, नाटके, संगीतिका झाल्या आहेत. सध्या ते 'कृष्णा मिळाली कोयनेला' हे नवें नाटक लिहिताहेत.

पानशेतच्या पुरानं अक्षरशः धुऊन काढलेला, बारा वर्षांची साहित्य सेवा - हस्तलिखितं – सारी ' पाणी मोल ' झाल्यानं वैतागलेला, पण त्या पाण्याला हार न जाता तगून राहिलेला हा पाणीदार कलावंत, कदरदार महाराष्ट्र-रसिकांच्या कृपेनं आज यशाचा धनी ठरला आहे.

स्टे ज मां ड णी

अंक पहिला

प्रवेश पहिला : शाहिराचें घर
प्रवेश दुसरा : रस्ता
प्रवेश तिसरा : राधेचा दिवाणखाना
प्रवेश चवथा : रस्ता
प्रवेश पाचवा : शाहिराचें घर

अंक दुसरा

प्रवेश पहिला : रंगभूमी
प्रवेश दुसरा : रस्ता
प्रवेश तिसरा : राधेचा दिवाणखाना

अंक तिसरा

प्रवेश पहिला : राधेचा दिवाणखाना
प्रवेश दुसरा : रस्ता
प्रवेश तिसरा : राधेचा दिवाणखाना
प्रवेश चवथा : रस्ता
प्रवेश पाचवा : शाहिराचें घर

[illegible] : [illegible]हिराचे खानदानी घराणे उभे राहील असे नेपथ्य [illegible] आहे. राधेचा दिवाणखाना दर्जेदार [illegible] गादी ओसरी असा [illegible]. [illegible] निरनिराळ्या प्रसंगांचे वेळी प्रकाश [illegible] [illegible] [illegible].

न र्त की

अंक पहिला

।।।। प्र वे श प हि ला ।।।।

[स्थळ : शाहिराचे घर. वेळ : रात्रीची. शाहीर स्वतःशी गुणगुणतो. लक्ष्मी दुधाचा प्याला घेऊन आली आहे. बराच वेळ ती उभी आहे.]

शाहीर : **लवलवीत उभार तुझी गौरसुकुमार नार तू दिसशी मज दारा, तुझी चोळी तरी किती तंग नाजुक असे अंग लाल गाली रंग दिसे हासरा, इश्काची तिखट तलवार काळजाला वार मार लागे फार तुझ्या नजरेचा, चढे धुंदी, होय मी बंदी, असा छंदीफंदी, रुंदी वाढली माझ्या छातीची घाला मदनाचा**...अरे !...तू केव्हा आलीस ?

लक्ष्मी : आपन लावनी रचीत होता तवांच !

शाहीर : कळलं नाही तू केव्हा आलीस ते !

लक्ष्मी : समाधीचा भंग करनं पाप असतंया !

शाहीर : माझा छंद आवडतो म्हणायचा तुला !

लक्ष्मी : शब्दानंच सांगाया हावं व असं न्हाई !

शाहीर : मग सुटलो म्हणायचा मी !

लक्ष्मी : सुटला न्हवं !...अडकलासा !

शाहीर : अग, पण आबांना माझे हे थेर पसंत नाहीत...

लक्ष्मी : धावणाऱ्या पाण्याला कोण अडवील हो ?

शाहीर : तुझं मत तरी माझ्या छंदाला अनुकूल आहे हे पाहून आनंद वाटला...

लक्ष्मी : धनी, लावनी केलीसा पर ती कुनावर हो ?

शाहीर : माझ्या कल्पनेतल्या एका सुंदर स्त्रीवर !

लक्ष्मी : ती...मी तर न्हवं ?

शाहीर : नाही !....लक्ष्मी...लावणीवाङ्मयावर प्रभुत्व मिळवावं असं ठरवलंय मी...तू लावणी नाहीस लक्ष्मी...मूर्तिमंत ओवी आहेस...

लक्ष्मी : ते मला कायबी कळत न्हाई !

शाहीर : तुला सारं समजून घ्यावं लागेल !

लक्ष्मी : धनी, किती येळ जागनार ?

शाहीर : सुखाची सोबत असल्यावाचून आज झोपणार नाही मी !

लक्ष्मी : का ? तुम्ही पडा ! मी पाय दाबते तुमचे !

शाहीर : आबा कुठेत ?

लक्ष्मी : तुकारामाची गाथा वाचीत बसल्यात !

शाहीर : आपलं लग्न होऊन किती दिवस झाले ?

लक्ष्मी : का ? तुम्हास्नी ठाव न्हाई ?

शाहीर : आहे ! अंगावरली हळद उतरलीय तुझी !

लक्ष्मी : ठाव हाय मला !

शाहीर : मग तुझा विचार काय आहे ?

लक्ष्मी : कशापाई इचारतायसा हो ?

शाहीर : लक्ष्मी, तुझ्यासारख्या सुंदर स्त्रीशी लग्न झालं माझं !

लक्ष्मी : धनी, लाजवू नगासा मला !

शाहीर : म्हणजे ... लाजतेस तर तू ! (हसतो) तुला मांडवात बघितलं आणि मन हरखून गेलं—केव्हा एकदा तुला एकांतात डोळे भरून पाहीन असं झालं होतं मला !

लक्ष्मी : एवढा लोभ वाटतोय तुम्हारनी माझा !...पन...

शाहीर : आता पण कसला ? तुझं माझ्यावर प्रेम नाही का लक्ष्मी ?

लक्ष्मी : असं कसं होईल ? कुलवंताच्या घरची लेक हाय मी ! नवऱ्याशिवाय कुना दुसऱ्यावर का प्रेम असतं तिचं ?

शाहीर : लक्ष्मी, जरा इकडं तर ये !

लक्ष्मी : कशाला ?

शाहीर : तुझा पती आहे मी !

लक्ष्मी : ते ठाव हाय मला धनी !

शाहीर : मग अशी लांब लांब का माझ्यापासून ?

लक्ष्मी : मला लई भ्या वाटतीया !

शाहीर : मला वाघबीघ समजतेस काय ?

लक्ष्मी : तसं न्हाई...पर...

शाहीर : लक्ष्मी, तुझ्या साजऱ्यागोजऱ्या रूपाचं दर्शन मला वेड लावतंय !

लक्ष्मी : म्या तुमचीच हाय !

शाहीर : फक्त शब्दानं...तुझा व्यवहार वेगळा वाटतोय मला !

लक्ष्मी : धनी, माझ्यासंगं लगीन केलंत खरं, पण तुमची निवड चुकली...

शाहीर : म्हणजे ?

लक्ष्मी : माझ्यापासनं तुम्हाला पायजे ते सुख न्हाई लाभायचं !

शाहीर : आपण दोघं लग्नानं कायमचं एकमेकाला बांधले गेलोत, असं असतांना...

लक्ष्मी : तरीबी मी म्हणते त्येच खरं हाय !

शाहीर : पण का असं ? मी मनावर काबू ठेवण्याचा फार प्रयत्न केला आतापर्यंत, पण आता ते शक्य नाही...

लक्ष्मी : धनी, मामंजी अजून जागं हाईत !

शाहीर : ठाऊक आहे मला !

लक्ष्मी : असं रागावतायसा काय ?

शाहीर : शब्द फार झाले लक्ष्मी ! साध्या हाडामासाचा सामान्य माणूस आहे मी लक्ष्मी ! बायकोच्या नुसत्या शुष्क शब्दांच्या आतषबाजीनं मी कायमचा झुलत नाही राहणार ! लक्ष्मी, तुला असंच वागायचं होतं तर लग्न तरी का केलंस माझ्याशी ? एका अश्राप माणसाच्या संसाराशी खेळण्याचा काय अधिकार आहे तुला ?